

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

BIBL. CENTR. UNIV. CLUJ.
Nr. d. 566 1964

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL No. 4:

E. Lovinescu	Figurine
Elena Farago	O nouă Magdalenă plânge
Gh. Brăescu	Soldatul Busuloc
N. Batzaria	Vecinul Toma
G. Rotică	O voce de-astă-vară
George Cătr	Vedenia
B. Fundoianu	Vulgarizare

CRONICA LITERARĂ. — MIHAIL IORGULESCU. — Două tricentenare : La Fontaine și Molière.

CRONICA DRAMATICA. — E. ADERCA. — „Săptămâna Luminată”.

— Insemnări literare. —

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.—

Abonamente : pentru un an Lei 100.—

„ 1/2 „ „ 60.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

**Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.**

**Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.**

ÎN CURÂND VA APARE DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

**Alexandru Maședonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-
trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,
Figurine literare, Anticipații literare, etc.**

Ed. „Ancora“ Alcolay & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

Radu Cosmin

În spaima de banal ce caracterizează generațiile noi, literatura lui Radu Cosmin reprezintă reacțiunea salutară a bunelor tipare. Contestat de unii, hulit de cei mai mulți, și, în realitate, invidiat de toți din pricina succeselor literare, omul își continuă activitatea plin de importanța lui misionară. Măini febrile atentează la viața vechelor formule, voind să le înăbușe; idoli cad în fărâmi de pe socluri pentru a face loc altor idoli abia modelați în pasta noilor concepte; e o goană vertiginoasă după ineditul senzației și al expresiei. Nu se mai respectă dreptul câștigat și economia nervului; în pădurea seculară a retoricei se prăbușesc arborii venerabili ai locuțiilor vetuste.

Căutarea noutății răspunde, desigur, în principiu, unei nevoi spirituale de care e legat progresul indefinit al umanității. Uneori însă urmează numai legii imitației. Arta se resimte deci de simulacrele sensibilităților în cercetarea morbidă a noutății. Banalitatea subsistă totuși cu tenacitate. Nu mai e însă francă. Rușinată, se ascunde în haine strălucitoare. Impinsă la disimulare de conștiința de sine, își pierde candoarea ignoranței.

În agresiunea generațiilor literare spre deveniri anticipate, în desolidarizarea cu trecutul dusă până la discontinuitate, în simulația universală a unei sensibilități diferite, Radu Cosmin stă înfipt ferm în locul comun și banal, cu o seninătate ce-l ridică deasupra promiscuității. În noroiul faptului divers, puritatea lui rămâne liliacă.

A exalta banalitatea e o atitudine paradoxală ce nu i se cuvine unui astfel de scriitor. Oricât am reclama economia și conservarea puterilor noastre cerebrale, nu putem privi talentul decât ca o diferențiere de sensibilitatea comună; îl disociem deci principial de banalitate. Astfel se explică, dealtfel, și refulsiunea sinceră față de literatura lui Radu Cosmin a unor

scriitori ce se opresc la aparențe. Criteriile obișnuite servesc numai măsurilor comune; în anumite limite lucrurile se clasează normal; banalul este aruncat din rezervele artei. Dincolo de ele se deschid însă posibilități incalculabile. Defectele devin forțe ce scapă oricărei analize; li se cuvine numai o supunere totală ca unor elemente supranaturale. Negând deci banalului obicinuit orice valoare literară, nu i-o putem nega și lui Radu Cosmin. Tăgăduindu-i talentul, trebuie să-i recunoaștem geniul. Radu Cosmin își așteaptă încă Emersonul care să adauge la categoriile valorilor reprezentative ale sapraoamenilor și categoria *geniului banalității*,

Scăpând analizei critice, ca orice producțiune vastă și teratologică, literatura scriitorului nostru nu poate solicita decât filonul admirației lirice. Ireductibilă în componente, ea trebuie privită în totalitate fără nici o rezervă și cu stupefacție mereu improspătată. Negând prin definiție paradoxul, banalul reușește să devină totuși paradoxal prin prestigiul unei arte inegalate. Prețuim deci „raducosminismul“ ca pe produsul cel mai miraculos al acestei generații chinuite de probleme estetice insolubile. În mijlocul nevrozei generale, el și-a afirmat vitalitatea printr'o superbă isbucnire de sevă. Epoca noastră sgduită de catastrofe sociale necunoscute în trecut, frământată de mari prefaceri, grandioasă și incompletă, și-a găsit, în sfârșit, o rețină care s'o privească cu limpiditate și un talent care s'o redea apoi în trăsături fidele. Arta lui Radu Cosmin de a reproduce banalitatea normală a vieții prin divina banalitate a expresiei este atât de definitivă, încât cred că va trece dincolo de această epocă de tranziție în solemnitatea rigidă a lucrurilor clasice și eterne...

Atingând geniul prin lipsă de talent și prin lipsă de simț literar, Radu Cosmin este unul din reprezentanții cei mai tipici nu numai ai unui spațiu de timp sau ai unui popor, ci ai unei mari părți a omenirii din toate timpurile: a speciei umane anti-literare. Și cum estetismul este numai o derivație rară și inutilă a spiritului uman, geniul lui Radu Cosmin e reprezentativ pentru o gamă infinită de indivizi, începând dela primitivul amorf până la cel mai complex intelectual neliterar.

E. LOVINESCU.

O nouă Magdalenă plânge

D-NEI MARIOARA VOICULESCU

...Și nu 'mi întind Iubirii nici mâinile, nici gura,
Nici ochii mei în care păcatu-și arde sgura, —
Căci buzele 'năsprite de-al patimii blestem
Și mâinile 'ntinate ce 'n fața ta se tem
Nu-s vrednice să-ți ceară să le deslegi păcatul...
Și 'n degetele 'n care s'a 'nfipt neînfrânatul
Inel cu ochi de șarpe, azi, noua mea iubire
Nu va 'ndrăzni să 'și pue argint de logodire, —
Ci doar în cuget tainic va 'nchide lanțul trist
In care Magdalena se va robi lui Crist...

Fără de mâini se 'nchină Iubirea mea cea nouă,
Căci le-a 'nfierat păcatul, adânc, pe amândouă,
Și le-a 'npietrit în zidul ce-l voi sfărma 'nfrângând
Avântul ce spre tine le 'ndreaptă...

Și, plângând,

Cu lăcrămi noi, orbi-voi în ochi-mi vechi scânteia
Ce o mai scripi din rugul pe care am ars femeia...

Nici mâinile, nici ochii, nici buzele ce-acum
Stau gata, jertfă ție, să 'și năruiască'n scrum
Tot ce-a putut aprinde și crește 'n ele odată
Beția ce 'mi întinse pe suflet greaua pată,
Nu vor cerca vreodată să-ți ceară, nici să-ți dea,
Un semn din tot ce moare în pocăința mea...
Nimic din câte trunchiuri mai sângeră 'n nebuna
Durere că păcatul le-a smuls pe 'ntotdeauna
Și mugurii și floarea celui din urmă ram...

O, visurile 'n care găsesc ce nu mai am!...

O, visurile 'n care cu mâinile amândouă
 Culeg pân'mi te-acopăr de flori, Iubire nouă,
 Și-ascult bătaia vie ce chiamă 'n mâini și 'n piept
 Curată, sfântă, nouă, de par 'că atunci aștept
 Și bat întâia oară la poarta după care
 De mult mi-a pus păcatul pecete pe zăvoare...

...Și totuși, de pe rugul din care nu 'ndrăznesc
 Să-ți dau nici mulțumirea că am cui să jertfesc,
 Cu ne 'ntinată mână a cugetului care
 Și-a fost păstrat, neatinsă de nici un vânt, o floare,
 Ți-o voi întinde, Ție, unică și curată.

I-o vorbă nouă, sfântă de dorul meu creată
 Pe vremea 'n care încă Iubirea 'mi era vis,
 Și am păstrat-o 'n cuget ca într'un cer închis
 Din care nici un înger n'a pogorît vreo-dată...
 Și am păstrat-o 'n cuget unică și curată
 Căci n'am găsit în viață pe nimeni să i-o dau...

Și-au fost adesea clipe când buzele-mi cereau
 Un nume nou beției care părea iubire, —
 Și vream să-l spur acelui pe care-l luam de mire,
 Și-am vrut să-l spun adesea în clipa când cântam
 Alesului pe care zădarnic îl cătam
 În cel de 'mi avea gura și mâinile și plânsul,
 Și-l întrebam, cu ochii nebuni, de-i drept că-i dânsul
 Dar nu 'mi aflam răspunsul în ochiul lui străin...

...Nevrednică-s de tine dar iartă să ți-o 'nchin!...
 Și 'ndură-te de floarea crescută 'n sfânta rouă
 A lacrimii unice — și iartă-mă că-ți cer
 Să-i dai întrariparea care strămută 'n cer...

ELENA FARAGO

SOLDATUL BUSUIOC

— „Mă flăcăule“, strigă din ușa grajdului căpitanul Brânduș unui soldat arămiu care străbătea curtea fluierând, sucind o țigară, cu capela pe ceafă, cu o crenguță de busuioc la ureche.

— „Ordinați!“

— „Fă-te 'ncoa! Știi la d-l colonel?“

— „Nu știu, să trăiți, don' căpitan?“

— „Cum mă, nu știi unde șade d-l colonel?“

— „Unde șade don' colonel?... știu să trăiți don' căpitan.“

— „Așteaptă-mă aci... am să-ți dau un raport... să-mi aduci plicul iscălit.“

— „Păi eu nu știu carte, să trăiți, don' căpitan.“

— „Să-l iscălească colonelul, nu tu, boule!“

— „Păi o vrea!...“

— „Ia ascultă mă, ce, faci pe prostul eu mine?“

— „Nu să trăiți, don' căpitan, da...“

— „Să 'ncremenești aci până mă 'ntorc că te ia dracu. Ai înțeles?“

— „Da, să trăiți don' căpitan, da eu nu pociu să mă duc.“

— „Cum?! De ce nu poți să te duci?“

— „Am pus rufele la uscat, să trăiți don' căpitan și mi-e că mi le ia cineva.“

După o clipă de indoială, căpitanul bun la inimă plecă în căutarea altui soldat. Busuioc rămas pe loc schiță cu mâna la ceafă un pas de brăuleț, răsând înfundat— apoi întorcându-și buzunarul pe dos, răsturnă praful de tutun în palmă și procedă cu îngrijire la epurarea lui.

— „Mă, băiatul ăla“, strigă din corpul de gardă ofițerul de serviciu.

— „Ordinați!“ răcnește Busuioc închizând delicat pumnul.

— „Vino 'ncoa, repede, repede... Mai repede, mă... n'auzi? Știi unde șade doctorul?“

— „Știu, cum să nu știu, șade lângă brutărie... la răscruciu în plața mare... mai 'ncoa de *moimoment*, unde șade și alde don' maiur...“

— „Așa mă, așa. Ești bătut deștept. Du-te repede mă și ti spune că la patru este revistă de efectiv, să vină negreșit. Ai înțeles?“

— „Am înțeles, să trăiți“

— „Repetă mă ce ai înțeles!“

— „Să trăiți don' sulocotinent, am să-i spun lu don' doctor al nostru, că la ceasu patru este vizită de efecte.“

— „Re-vi-stă de e-fec-tiv... boule! adică se numără oamenii. Acuma știi?“

— „Știu să trăiți, da eu nu pociu să mă duc...“

— „Cum?! De ce nu poți, baragladină?“

— „Aștept pe don' căpitan Brânduș să-mi dea o scrisoare să mă duc cu ea la don' colonel, s'aduc plicul iscălit“, răspunse deslușit, sigur și cu importanță Busuioc.

GH. BRĂESCU.

VECINUL TOMA

— Amintiri din Macedonia —

Vecinul meu Toma — fie-i țărâna ușoară — stălcise în bătae pe turcul Sali-Aga, de care tremura o lume întreagă și la care nu cuteza nimeni să se uite strâmb.

Din ziua aceea vecinul Toma era socotit ca un erou, ca un viteaz fără pereche. Până atunci nu se pomenia, ca vr'un creștin să se fi încumetat să ridice mâna asupra unui Turc.

— Zicătoarea cum că „Turcul plătește“ o fi fost adevărată, dar nu în Macedonia noastră de acum treizeci de ani. Noi creștinii încercam zilnic adevărul cuprins într'o altă zicătoare, care glăsuște, că „Turcul te bate, Turcul te judecă.“

Iar acum vecinul Toma rupsese tradiția și răsturnase rolurile. De aceea, reputația de erou și de răzbunător al creștinătății nu era decât pe deplin meritată.

O întâmplare nenorocită făcuse, însă, ca această reputație să primească o lovitură serioasă și să sufere o eclipsă. Din pricina ei vecinul Toma nu-și mai găsea mângâiere și se socotea omul cel mai nenorocit. Cluj / Central University Library Cluj

Iată ce anume se întâmplase. În împrejurimile comunei noastre se ivise o bandă de hoți albanezi, cari omorau și jefuiau pe oricine le eșia în drum.

Ne așteptam chiar să dea un atac și asupra comunei noastre și deaceea eram cu toții în mare fierbere. Toată ziua bărbații curăteau puștile și ascuțiau cuțitele și iataganele, iar atelierelor de fierărie fuseseră prefăcute în adevărate arsenale. Ce de plumb se topise zilele acelea, ca să facă din el gloanțe pentru puști!

Și pe când unii se ocupau de arme și munițiuni, alții săpau metereze în jurul comunei.

Nu mă întrebați ce făceau autoritățile statului și de ce nu luau ele măsurile necesare. Pentru așa ceva ar fi trebuit în primul rând, ca aceste autorități să existe. Ele însă nu existau.

În frumoasa și marea noastră comună de munte — mă rog o comună cu 12 mii de locuitori — autoritatea Sultanului fusese reprezentată câtăva vreme prin doi zapci albanezi.

După două-trei luni unul din ei părăsi cu dela sine putere serviciul și comuna, spunând că se duce să se înroleze într'o bandă de hoți. În chipul acesta spera să câștige mai bine decât cu slujba lui de apărător al ordinii publice. Nu după mult își acordă concediu și al doilea zapciu, ducându-se, dacă nu mă înșel, în căutarea tovarășului său.

Deaceea, ne pregăteam să respingem singuri atacul, de care eram amenințați.

Dealtel, așa ceva nu se întâmpla pentru întâia oară. Crucea

de aur din vârful bisericei purta destule urme de gloanțe ce căzuseră asupra ei.

Albanezii însă, prinzând pe semne de veste de pregătirile ce făceau, n'au cutezat să ne atace. Ei s'au mărginit să cutreiere munții și satele din apropiere, să atace turmele de oi și pe călătorii singuratici. Dintre locuitorii din comuna noastră mai mulți fuseseră jefuiți, iar doi omorâți pe loc.

Ca să pună capăt acestei stări de lucruri, bătrânii din comună au ținut stat și au găsit cu cale să organizeze o poteră din tinerii noștri. Au fost aleși vre-o douăzeci de voinici din cei mai bine de o sută, cari se oferiseră de bună voe. Se înțelege dela sine, că șeful lor nu putea fi altul decât voinicul Toma.

Chiar în seară acea Toma eși din comună în fruntea flăcăilor săi, ajungând la miezul nopții la o stână de oi. Acolo află că bandiții albanezi, vre-o 12 — 13 la număr, s'ar fi gășind într'un sat din apropiere.

„Care va să zică, am pus mâna pe ei”, exclamă Toma, frecându-și mâinile de bucurie.

Și o porni pe dată cu cei douăzeci de voinici înspre satul unde se adăposteau bandiții.

Când scoborără, însă, într'o vale, Toma le spuse tovarășilor să stea acolo și să nu se miște, până ce nu vine el înapoi.

Vroia să se ducă singur în sat și să cerceteze, dacă într'adevăr bandiții sunt acolo.

Dar de acum începe nenorocirea, care a amărât zilele lui Toma.

În adevăr, nu făcuse decât un drum de câteva minute și iată că în vârful dealului ce se ridica înainte-i deosibește în întunericul nopții vre-o treizeci — patruzeci de oameni așezați unul lângă altul și stând cu totul nemișcați. De dormit, nu putea fi vorba, căci doar n'ar fi dormit stând în picioare.

Fără doar și poate erau bandiții albanezi, cari stăteau la pândă. Și erau în număr mult mai mare, de cum se aflase.

Vecinul Toma se băgă într'o scobitură de pământ și trase un foc de pușcă în direcția bandei din vârful dealului.

Niciun răspuns și nici o mișcare. Mai trase un foc, iar nimic. Blestemații acela stăteau nemișcați! și nu se sinchiseau cătuși de puțin.

Toma se pregătia să mai tragă un foc de pușcă. În clipa aceia, însă, se întâmplă ceva, ce făcu să i se sbârlească părul și să-i tremure inima. Anume el văzu, dar văzu bine și lămurit, că bandiții din deal o luară odată cu toții la vale repezindu-se în fuga mare spre dânsul.

Vecinul Toma era, firește, un viteaz și un erou, decât socotiți și d-voastră: unul contra patruzeci!

Și atunci bietul Toma făcu, ceea ce nu făcuse niciodată în viața lui. Întoarse spatele dușmanului și o rupse la o fugă ne bună, de nici nu băga de seamă ce-i înaintea sa.

Când ajunsese la tovarășii din vale, le strigă fără să se o-

prească: „fugiți, că ne prind Albanezii!“ Și fugiră și aceștia de le răpăiau tălpile și nu se opriră decât atunci când ajunseră fiecare la casele lor.

Ce s'a aflat, însă, a doua zi? că acei bandiți fioroși înșirați în vârful dealului nu erau alt ceva decât saci de cărbuni, descărcați de niște țărani, cari poposiseră acolo cu caii lor.

Pe acești saci de cărbuni vecinul Toma îi luase drept bandiții albanezi și de ei se speriasse așa de rău, încât i se păruse că s'au repezit asupra lui și l'au luat la goană!

Ce mare bucurie pe cei ce-l dușmăneau și-l invidiau în taină și câte nu s'au născocit cu acest prilej pe seama bietului Toma! Ba că ar fi căzut în genuchi înaintea sacilor de cărbun și s'ar fi rugat să-l cruțe. Ba că l'ar fi prins țărani și că l'ar fi înegrit peste tot cu fum de cărbune, ba că... dar câte nu e în stare să născocească pizma și răutatea oamenilor?

Bietul Toma era zdrobit, mort, înmormântat. Se uitaseră toate isprăvile lui, nimeni nu-și mai aducea aminte de Turcul pe care îl bătuse. Cât p'aci să-l poreclească „Toma cel fricos.“ Dacă n'a prins această poreclă, în schimb i-a rămas cea de „Toma cărbunarul.“

C singură speranță îl mai ținea cu zile pe vecinul Toma. Acea că are să se ivească un prilej ca să se reabiliteze și să-și steargă pata de pe frunte.

Spre norocul lui mult așteptatul prilej se ivi în curând. El se prezintă în persoană unui polițaiu trimis să mențină ordinea în comuna noastră nu mult după întâmplarea de mai sus.

Deși creștin de religie, acest polițaiu era mai rău ca douăzeci de polițai turci la un loc. Nu mai puteau dovedi bieții locuitorii cu amenzile și tot felul de pedepse. Iar înjurăturile, amenințările și bătăile curgeau ca ploaia.

S'au plâns oamenii la Bitolia, primarul și cu sfetnicii s'au dus în persoană la guvernatorul general, rugându-l și insistând să ni-l ia de pe capul nostru pe acest slujbaș nesuferit.

Dar n'au găsit nici o ascultare.

S'a luat atuncea hotărârea să ne facem singuri dreptate. Cum? Trăgând acestui ticălos o sfântă de bătae și umilindu-l în așa fel, încât să-i facem cu neputință șederea în comună.

Decât vorba era cine să execute această hotărâre, care se-măna cu cea luată de șoareci, ca să atârne un clopot de gâtul pisice!

Să te atingi de un polițaiu și să-l bați? Inseamnă, dacă nu ștreangul, dar în tot cazul pușcăria pe mai mulți ani.

Atunci vecinul Toma fu la înălțime: se înfățișă înaintea sfatului bătrânilor, declarând că el se însărcinează să aducă la îndeplinire hotărârea luată.

Trei zile după aceasta era sărbătoarea Sfintei Marii, când se încinge o horă strașnică și o veselie mare în toată comuna. Când hora era în toiul ei, iată că vine și polițaiul, care cam tre-

cuse prin via Domnului. Vru să se atingă de o fată, dar până să facă o mișcare se și pomeni înșăcat de guler și trântit la pământ.

Era Toma, care nu dormise nopți în așteptarea unui astfel de moment și care se asvârlise acum asupra polițaiului ca o adevărată pasăre de pradă. Și strivește-l cu picioarele și dă-i cu pumnii în cap și sculpă-i în obraz.

Polițaiul făcu o încercare, ca să pună mâna pe sabie. Dar Toma i-o luă înainte, îl smulse sabia și scoțând-o din teacă, o rupse în două pe genuchi. După aceea aruncă bucățile într'un șanț plin de noroiu. Iar după ce îl mai călcă de câteva ori și îi înmufe bine oasele, de-l făcu ca un aluat, îl ridică în sus și-l aruncă și pe el în șanț.

O zi după aceasta vecinul Toma, pus în lanțuri, era dus spre Bitolia. Mergea însă mândru și fața îi strălucea de bucurie.

Era reabilitat. Se ștersese pata ce-i otrăvia sufletul și-i amăra zilele. Devenise din nou eroul iubit și viteazul admirat.

N. BATZARIA

PRIN PĂCLELE DE TOAMNA

O VOCE DE-ASTA-VARA

BCU Cluj - Central University Library Cluj

*Pe drumul care urcă în codrul părăsit
Din gândurile triste de toamnă m'a trezit
O voce de-astă vară; un om prietenos
Mi-a 'ntâmpinat tristețea c'un lung salut frumos.*

*L-am cunoscut îndată; era un biet palamaș
Ce-și are-acolo casa, afară din oraș,
Pe-acelaș drum adese cu acelaș lung salut
Iubirii loc să treacă palmașul i-a făcut.*

*L-am cunoscut îndată; prietin mai iubit
Mi se părea că 'n viață nici când n'am întâlnit,
Și-am stat ca doi prietini de vorbă amândoi,
I-am ascultat durerea, potopul de nevoi.*

*Și cum vorbea palmașul, cuvânt mai fermecat
Mi se părea că 'n viață nici când n'am ascultat;
Mi se părea că vorba ce i-o sorbiam din glas
Din însăși vocea verii pe buze i-a rămas.*

VEDENIA

Draga mea Ly,

Îți scriu din Constanța, dela înălțimea pervazului unei ferestre a vechiului hotel „Carol”, de unde toată ziua privesc marea, căci albastrul ei verzui îmi farmecă ochii și dă ființei mele întregi liniștea binefăcătoare a odihnei și reculegerii.

Murmurul neîntrerupt și ademenitor al valurilor, în după amiaza asta plină de soare viu, face să-mi pătrundă adânc în suflet, bunul neprețuit al libertății, mulțumită căruia, sufletul meu se poate avânta nestînjinit în largul visărei, cel mai frumos dar pe care soarta ni l'a hărăzit nouă, celor prea sentimentale.

Da, scumpa mea Ly, îți pot vorbi așa, căci numai sunt fătăduita nimănui... Nu mă mai mărit, deși alesul meu îmi stăpânea viața secundă cu secundă.

Te vei mira și-ți văd mutrișoara nedumerită la citirea acestor rânduri, totuși este așa, dragă prietenă și când ți-oi spune ce m'a făcut să mă răsgândesc, vei rămâne și mai surprinsă.

Ca să mă poți înțelege mai bine, trebuie să te întorc cu câțiva ani înapoi, în vremurile când, semi-interne, băteam drumul între strada „Grădina-cu-cai” și institutul Diaconeselor, unde soseam dimineața și ne întorceam pe inserat.

Drumul nostru era zilnic acelaș: eșam la liceul Lazăr, suiam Schitu-Măgureanu, apoi Stirbey-Vodă, din care intram în Diaconese.

Eram codane frumușele și prin înfățișarea semeată și înfiptă, întorceam multe priviri înspre noi.

Veșnic grăbite, cu ochii când sfidători, când cucernici, muream de răs de mutrele tuturor, zăbovite în urma pașilor noștrii.

Aveau dece bieții oameni: tu, brună cu ochi albaștri; eu blondă-auriu, cu ochi cenușii și sprîncenele îmbinate. Eram bine făcute, călcam sigur și rochițele, destul de scurte, se mai săltau din falduri în mersul grăbit, arătând trecătorilor două perechi de pulpe frumoase tăiate, din plinul unor trupuri ca niște brebenei înfloriți...

Țineam ghiozdănașele petrecute după câte un braț, iar cu celalt eram strâns înlănțuite una de alta.

... Drumul până la școală ne era cea mai mare petrecere, căci nu scăpa nimic ochilor noștrii împelițați și iscoditori.

Îți aduci aminte câți porneau să ne urmărească și cu ce stăruință, uneori până în curtea școlii?

Când îmi amintesc de zilele acele frumoase, nu-mi pot stăpâni părerile de rău! Nici când nu vom mai întâlni în viață atâta voieșie și naivitate, atâta sburdălnicie imprudentă, atâta veselie sănătoasă!

Dar când îmi aduc aminte de junele băcan din colț, răd și acum ca o nebună!

Îți mai amintești tu mutra aceia de flăcău înalt, cu fața roșcovană, cu cărare în mijlocul capului, cu mustățile lungi și aduse, numai în pantaloni și în cămașe „cadrilată”, pe care îl zăream prin geamurile prăvăliei, între sticlele cu hârtii colorate?

Ții minte cum am rămas de uimite când am prins de veste că începuse să ne facă curte? Cum își răsucea mustața, închizând ochiul drept?

Cum, îmbărbătat de râsetele noastre, începuse să ne ațină calea, în ușa prăvăliei și cum eram să cad jos de râs nebun, când l'am văzut în papuci?

Bărbat în papuci! Era pentru mine ceva hidos, era o grozăvie! Cu ciorapi roșii și în papuci, el ne făcea mereu cu ochiu, cuceritor și încrezut!

Il văd și acum cu mânecile cămeșei sumese, cu brațele osoase acoperite cu păr.

La început era îndrăzneț, era cinic; în urmă se mai domolise și se rumenea deseori. Amorul desigur că l' sgândărise, căci din zi în zi se arăta mai puțin sumar în îmbrăcăminte. Dela o vreme purta guler și cravată prăzuliie; papucii însă îi păstra, niște papuci pe care-i plesnea de tălpi, în mers, cu mult meșteșug. Lipăirile papucilor săi îmi biciuiau nervii când se ținea după noi o bucată de drum în susul prăvăliei. Auzeam în urmă lip-lip-lip... imi venea să înnebunesc!

Începusem să urăsc pe toți bărbații, cari se apropiau la fizic cu el: îi vedeam pe toți în papuci.

Intr'o zi, în dreptul lui, ți-a scăpat gențuța cu lucru. El sări să o ridice și, făcând cu piciorul o mișcare greșită, un papuc îi scăpă și lăsă la iveală un ciorap roșu spart, prin care pătrundea degetul cel mare, cu o unghie crăpată și neagră.

Ne ridică gențuța rânjind și trăgând din coada ochiului.

— Mulțumesc, domnule, dar dă-ți ciorapul la cârpit; e păcat de fasonu d-tale!

El murmură zăpăcit, cu ploconeli:

— Scuzați mă rog!... N'aveți pentru ce!... Supus la ordin!...

Mă iertați de influență!... Scuzați!...

Știi în urmă ce criză morală am avut.

Îți amintești că ne-am legat să nu ne mărităm toată viața, căci pe fiecare bărbat îl închipuiam în papuci, ploconindu-se cu: „Mă iertați de influență.” Nu puteam să ne luăm gândul că picioarele tuturor vor fi având degete noduroase și unghii negre și plesnite... Cum, deatunci, măcar că ne-am schimbat

drumul, coborând în Diaconese prin Popa-Tatu și Fântânei, totuși întregul cartier îl simțeam sub stăpânirea omului cu ciocrapii roșii.

... Dar anii au trecut, draga mea, ne-am despărțit în urmă, tu în conservator, eu în Elveția.

Și timpul, care șterge totul, a luat cu el și vedenia urâtă a băcanului în papuci, iar pe locul băcăniei a răsărit un an-grosist de sticlărie.

În ultima mea scrisoare ți-am dat vestea logodnei mele apropiate cu Costin lurașcu, și-ți făgăduiam că-ți voi povesti odată romanul dragostei noastre.

Înainte de a ți-l povesti, te vestesc că proiectul căsătoriei mele a căzut și că pentru nimic în lume nu voi reveni la el.

Acum îți voi istorisi începutul idilei noastre, odată cu sfârșitul ei :

Intram în al patrulea an decând eram pensionara unui institut din Geneva, și aveam să mai stau încă doi, hotărâtă să nu viu în țară până în pragul celor 22 de ani, ce urma să împlinesc atunci. Institutul avea o așezare pitorească în mijlocul unui parc, care se coboră până în apele liniștite și verzui ale lacului.

Tata mă vedea în fiecare an, prin Octombrie, restul vremei se mulțumea cu scrisorile mele, ce-i soseau fără greș în fiecare săptămână.

Vara ocoleam Elveția, în excursiuni cu profesoarele noastre și cu alte câteva fete, cari se aflau tot în condițiile mele.

Intr'un început de Aprilie, o telegramă mă vesti că tata sosește în treacăt, pe neașteptate, având treburi la Paris.

Peste câteva zile eram în brațele lui. Mă sărută pe frunte și mi prezintă un tânăr chipeș, cu mustața înspicată și cu ochi frumoși și blânzi. Cel prezentat îmi sărută mâna și păru foarte mișcat la vederea mea. Câte-va schimbări de vorbe, nimicuri banale, și plecară.

În seara aceia am luat masa la hotel, singură cu tata, care mi lămuri — ceia ce simțisem — că tânărul m'a plăcut mult, că am ajuns la vremea când trebuie să mă gândesc la viitor, neavând mamă și el neputând ști cu câte zile îl va mai dăruii soarta. Că tânărul e mare agricultor în țară, om cu avere frumoasă, că se bat fetele pe el, așa că nu ar fi înemerit să nesocotesc o propunere atât de prielnică.

Am răspuns tatei că primesc cererea, dar să mi dea puțină vreme să mă deprind cu ideea schimbării mele de viață. În acest răstimp să-i însoțesc la Paris, ca să mi pot cunoaște mai de aproape pe viitorul meu soț.

Plecarea din pension, după atâta vreme de viață frumoasă și lipsită de griji, nu s'a făcut fără să mi pricinuiască o destul de adâncă sguđuire sufletească, dar necunoscutul, pe care la

vârsta aceea îl privim toate prin țesătura ademenitoare a iluziilor, îmi uscă repede lacrimile de copil și în locul lor, răsări surâsul fericit al logodnicei.

Ce să-ți mai spun, draga mea Ly?... Tot ce'mi va rămâne mai frumos în viața mea, au fost cele câteva săptămâni la Paris, între un tată iubitor și un logodnic iubit... Căci l'am iubit repede pe Costin, cel mai desăvârșit dintre bărbați — comparat firește cu eroii de teatru sau romane, căci din propria mea experiență nu puteam încă vorbi.

Nu știam când trece vremea, prinsă cum eram de întocmirea trusoului meu. În fiecare dimineață Costin își trimitea salutul său printr'un frumos buchet de flori, iar seara ne întâlneam la unul din marile restaurante, de unde mergeam la teatru și apoi supam împreună.

Noaptea, când rămâneam singură în odața mea la hotel, visam cu emoție la viața care mă aștepta, alături de un bărbat așa cum îl făurise gândurile mele de față: distins, prevenitor, blând și bun.

Felul său în toate era atât de firesc, încât îmi părea ciudat, obișnuită cu afectările tineretului adolescenței noastre. Costin, în întregul lui, era numai simplitate și eleganță, fără nimic impus sau voit.

Iubirea veni așa dar ca ceva neînălăturat, ca ceva fatal, pentru că nu se putea altfel.

O săptămână după logodna noastră el plecă în țară, grăbit să asiste la strângerea recoltei. Nunta fu sorocită spre sfârșitul lui August, apoi am fi plecat la Ostanda, potrivit patimei mele de țarmul mării.

Pela mijlocul lui Iunie ne-am întors și noi la București, pentru cele din urmă formalități și publicațiuni, iar după câteva zile, tata mi-a propus să mergem să'l surprindem pe Costin la moșia sa, în toiul treieratului.

În mijlocul a trei mii de hectare, conacul moșiei se ridică masiv, înconjurat de brădet, de felurite ecarete, pătule, ateliere, grajduri, stupărie, seră și tot ce trebuie unei gosgodării bătrânești.

În apropiere, eleșteul încrețea în tremur fața-i lucitoare, în bătaia soarelui.

Ni s'a spus că propeietarul asistă la treierat, și la câteva sute de metrii, deosebirăm din cerdac fumul mașinilor și sgotmotul batozelor.

Pornirăm cu trăsura într'acolo. Inima îmi svăcnea în piept cu putere. În câteva minute aveam să'l revăd pe el, pe soțul meu, a cărui frumoasă amintire mi-a aburit sufletul tot timpul dela despărțirea noastră.

Depărtarea, care poetizează totul, adăugase peste fericirea mea nimbul de farmec al visului.

Svonul treieratului și al sătenilor muncitori, cântecul fete-

lor cari așezau patele în șiruri lungi și înalte, se apropiau, mă-rind nerăbdarea și emoția mea.

În mijlocul acestei frământări, privind cu mulțumire ma-rea de boabe de aur ale grâului, vânturat de lopeți pe mușa-malele întinse, Costin veghea la umbră, pe un scaun de răchită. Figura lui puțin pârlită de vânturi contrastă cu albul unei pa-namale moi, înclinată ușor pe frunte.

Purta un sacou albăstrui de olandă, cămașe fumurie sub-țire, ciorapi de mătase îmbaghetăți, iar în picioare ca să'l fe-rească de căldură, niște târlici de lemn în formă de saboți.

Strecurându-ne printre grămezile de paie, sacii cu grâu și omenirea aceia forfotită, am ajuns la el fără să fim văzuți. Biata mea inimă nu'și mai astâmpăra bătăile, iar eu abea mai respiram sub stăpânirea emoției.

Când m'a văzut, Costin a tresărit și se rumeni ca floarea mă-rului.

Tata l'a îmbrățișat ca pe copilul său, iar eu, detot pier-dută, nu știu când i-am întins mâna, dar simțind caldul buze-lor lui, o înfiorare de plăcere m'a străbătut dealungul corpului.

Nu'mi mai dau seama cât timp am mai stat; în urmă Costin încredință supravegherea omului său de încredere și ne îndrumarăm spre conac.

Ajunși la trăsură, tata se așază în dreapta. Costin mă a-jută să mă sui, trebuind să stau între ei. La urmă sări și el. Dar în mișcarea sa repede, nnul din târlici, lovit de marginea aripei, îi scăpă din picior și logodnicul meu se trezi lângă mine numai în ciorapul său de mătase.

Atunci se petrecu în sufletul meu ceva de necrezut, ceva de neînchipuit.

Nu'mi dau nici acum bine seama de ce a fost. Desigur o reacțiune violentă, un acces fulgerător de supra-încordare nervoasă, o criză de nebunie morală!

În fața mea, ca în halucinație, piciorul frumos conturat al lui Costin, subț țesătura fină a ciorapului de mătase, se preschimbă deodată în ceva hidos, ceva înspăimântător și scâr-bos. Ciorapul lui nu mai era albastru-închis, ci roșu aprins, plesnit la vârf și prin deschizătura aceia destrămată, rânjiau afară niște degete noduroase, sfârșite prin unghii murdare, ne-gre și crăpate.

Lângă mine nu mai era logodnicul meu ales și fin, ci bă-canul, băcanul adolescenței noastre, din colțul Diaconeselor, în papuci și cravată prăzului...

Costin îmi vorbea, dar eu nu înțelegeam ce spune, eu au-zeam numai vocea aceia de atunci băiguind: „Scuzați mă rog... Supus la ordin... Mă iertați de influență!...”

Până la conac n'am mai zis o vorbă, pradă cum eream acestor gânduri urâte.

Cum i-a venit lui Costin să poarte târlici?... Nu mă îm-păcam cu ideia că bărbatul meu va purta când-va pantofi de

păsiă, necum târlici!... Ce știm noi, de obiceiurile lor, după ce ne vor deveni bărbați? Când sunt logodnici îi vedem atenți și îngrijiți; pe urmă cine poate ști sub ce formă se apropie de noi?

Îmi închipuiam în drum că odată ajunși în parc vedenia mă va părăsi. Iluzie!... Băcanul era tot lângă mine, îi vedeam părul de pe brațe și mișcarea de craidon a genelor.

Obsesiunea creștea tot mai viguroasă.

Poate că dacă'l rugam să-și scoată ciorapul în fața mea, și văzând tăietura obișnuită a unui picior curat, impresia urâtă m'ar fi părăsit. Dar puteam eu să pretind așa ceva, fără să trec în ochii lor drept o smintită?

Chinul meu nu a mai cunoscut o clipă de răgaz!

La masă, Costin s'a arătat preschimbat în întregime, în pantofi de lac și pijamă de mătase. Era desăvârșirea tinereței și frumosului bărbătesc.

Glasul lui era moale și mângâios; glumele lui, săgeți ușoare de inteligență.

Dar fruntea mea rămânea posomorâtă; răspunsurile mele, ace de ghiată.

În gât îmi sta neclintit un nod de obidă și plânsul mă pândea gata să mă înfrângă.

I-am șoptit tatei la primul prilej:

„Să plecăm îndată după cafea, nu mă simt bine“.

Trebue să fi fost schimbată la față, căci tata, curmându-și veselia, îmi răspunse, cu priviri îngrijorate:

„Bine, fetițo, cum vrei tu!“

Către sfârșitul mesei o negură îngândură fruntea lui Costin. Prea delicat ca să întrebe ceva, și în neputință de a ghici cauza turburării mele, își închise suferința într'o resemnare dureroasă.

Mirat de plecarea noastră fără vreme, stăruii cât putu să ne rețină. Nu primi dela mine decât un zâmbet amar și făgăduiala că vom reveni după câte-va zile.

Când ne-am luat rămas bun, ochii lui jucau în lacrimi. Când mi-a sărutat mâna, mi-a lăsat deasupra o boabă de cristal, limpede și caldă.

Induioșată, mi-a venit să-i săr de gât; dar în acel moment, în jurul gulerului, îmi năluci culoarea prăzului a cravatei *celui-l'alt* și m'am cutremurat de groază.

Abea deslipi, privirea de silueta elegantă a logodnicului meu — care putu, pentru un răstimp, să-mi alunge amintirile urâte — și vedenia grozavă îmi cuprinse iar mințile. Orice corp bărbătesc, mi se arăta acum acoperit cu păr, ca trupul de mai-muță, iar picioarele noduroase cu unghii negre și murdare.

Mă vedeam în iatacul nupțial, desprinzând cu un gest tremurat floarea de lămâiță, iar lângă mine în fracul său elegant, pe Costin, stăpânit de fiorii celei mai calde iubiri.

Apoi deodată, ca'ntr'un film, el se topea, și-i lua locul corpul păros al băcanului, cu privirea galeșă, aruncată pe sub gene, cu pielea aspră și picioarele cioturoase, sfârșite prin unghiile acelea îngrozitoare!

„Nu, asta nu trebuie să se întâmple, îmi ziceam aiurită, aș muri de scârbă!“

Și am plâns tot drumul, mica mea Ly, iar bietul bătrân nu stia ce să mă mai întrebe, ca să înțeleagă ceva.

...Peste câte-va zile înapoiam lui Costin, prin tata, inelul său de logodnă, cu aceste rânduri :

„Cu multă părere de rău mă văd nevoită să renunț la un viitor atât de fericit. Dacă ai ținut cât de puțin la mine, nu căuta să-ți lămurești nimic. Atât îți pot spune: nu d-ta ești cauza, ci o idee fixă, o sminteală subită... Voi păstra despre d-ta cea mai neștersă amintire și ca să ți-o dovedesc, îți împărtășesc hotărârea mea de a rămâne nemăritată tot restul vieții“.

Tatei nu i-am spus niciodată nimic.

Bietul bătrân s'a stins cu părerea de rău de a nu fi putut face nimic pentru tămăduirea mea, de o boală suflitească pe care n'o înțelegea.

Tu însă, draga mea Ly, care-mi cunoști toate cutele sufletului, nu trebuia să rămâi străină nici de ultima mea desamăgire.

Când ai timp caută să ne vedem sau scrie-mi dacă mă primești, ca să sbor eu spre tine.

Te sărut mult, mult de tot, pe zulfii tăi bălai.

LILIA

pentru conformitate

GEORGE CAÏR

VULGARIZARE

Plutarc ne spune că generalul roman Lucullus, a plantat la Roma cireșul, pe care l-a adus, după o bătălie celebră, din orient : copiii care se urcă astăzi în pom ca să-i culeagă fructele, nu știu cui îi datorese bucuria și gratitudinea. Sunt multe lucruri cu folos pe care le afli, citind pe Plutarc; dar zădarnic îi răsfoiești volumele : nici Plutarc nu știe, nici nimeni altul, cine e călugărul care-a adus din China, în scorbura bastonului, cei dintâi viermi

de mătăasă. La ce industrie servea așa de mătase, în Cerescul Imperiu? Europeanii au îmbrăcat cu dânsa, între altele, gamba fină a piciorului de femeie și deatunci strada e un adevărat și un superior spectacol. Să lăsăm altor popoare mai tinere și mai naive, celelalte lucruri „spirituale“; suntem o civilizație în decadență și e firesc să ne fie agreabile plăcerile decadenței.

Din fericire, cel care ne-a adus în Europa planta cartofului și-a salvat numele în istorie: e Walter Raleigh. Dacă ar fi adevărat însă că obârșia sifilisului ar fi tot din nouile Indii, dispariția prețiosului nume al celui dintâi importator, e o lacună și o lacună monstruoasă. Că realitatea-cartof sau realitatea-mătăasă există undeva, asta e de puțin preț. Cel care ne-a interesat la acea realitate, cel care a adus-o în pasta sensibilității noastre, e un creator — e singurul ei creator. Cine-ar îndrăzni să spună că nu Columb e creatorul Americii — ci un simplu vulgarizator al ei?

Mă gândeam la toate astea în săptămâna în care un cronicar elementar al unei reviste străine, scria că Remy de Gourmont e un „vulgarizator“ — iar Julien Benda, în cartea lui Belphegor, spunea recent acelaș lucru, despre entomologul Fabre. Sunt fericit că victimele acestei injurii, au fost Fabre și Gourmont; asta mărește sfera cuvântului, asta face dintr'o noțiune rigidă de bibliotecă populară, una elastică, dintr'un cuvânt de dispreț, unul de glorie. Montaigne spune într'un eseu că nu facem altceva decât să ne între-glosăm: „d'auteurs il en est en grand' cherté“. E semnul unei întinse civilizații, nevoia asta de a înlocui natura cu cartea, de a glosa pe ideile celorlalți, pe opera celorlalți: de aceea eseul nici nu există la noi, cum nu există în toată peninsula. Cel dintâi care-a afirmat că universul se construiește din foc, din apă și din pământ, se afla singur în fața naturii. Urmașul lui a fost obligat, înainte de-a afirma ceva, să surpe ceia ce spusesese întâiul; el nu mai era autor pur: glosă.

Când Emerson spune că Goethe e un reprezentativ al civilizației actuale, în care noțiunile abundă și în care „lumea se întinde ca comerțul american“, el dresează, fără să știe, unul din cele mai nobile medalioane: acel al vulgarizatorului. El a bănuit asta când a scris despre Goethe că nu s'a ridicat totuși în culmea mistică de unde vorbește geniul. „La Goethe — spune Emerson — nu există devotamentul pentru adevărul pur; ci pentru adevăr, din dragostea pentru cultură“.

Fără indoială, până acum douăzeci de ani, nenumărați savanți s'au plecat, afară din carte, spre viața micilor vietăți din pământ. Réaumur cași Huber, Forel cași Sir John Lubock, au descoperit viața insectelor și moravurile lor. Fabre a fost însă acela care le-a desinat geografia și le-a construit civilizația. Aportul lui Fabre ca observație, e un miracol; dar nu e tot. Fabre nu e pentru insecte un Columb; e un demifurg și un artist. Cel care a măsurat cel dintâi nouile Indii, a fost Americo. Pământul cel

nou poartă cu dreptate numele lui și viața insectelor ar trebui să poarte de-acum încolo numele lui Fabre.

Nu se știe până astăzi, dacă Homer e creatorul Iliadei, sau numai un vulgarizator al ei. Sau mai precis: nu se știe dacă Homer și-a exercitat geniul pe natura vie, sau pe un text. Cine-i va refuza lui Chateaubriand laurul, pentru-că n'a făcut în cea mai bună operă a lui, decât vulgarizarea unui text dintr'o carte didactică de geografie? Ochiul lui n'a cules imaginea din natură; a văzut-o în amănuntul cărței de geografie; dincolo de amănunt. Dela abstracție până la imagină, e toată calea dela natură la artă. Ce-ți pasă de unde iau abstracția ca să-i dau carnea imaginii! Cu polenul, o floare se poate prelungi într'o grădină. Albina, cu acelaș polen, face mierea: să merite și vulgarizarea aceasta, surâsul d-tale de dispreț? Vulgarizatorul, integrează natura, cât mai multă natură. Cartea lui nu e un rezumat; e un extract. Dar opera lui e infinit mai mare și mai fecundă; el ia materia, observația, ipoteza, lucruri cenușii și amorfe, și le îmbracă în inspirația lui, în atitudinea lui, în sensibilitatea lui. Lucrul va putea fi în raft, otova și ne semnificativ; laboratorul naște numai ideia; va trebui să vie altul să priceapă melodia din obiectul amorf, să inventeze placa de gramofon, pentru nemurirea gâtlejului, slova de plumb pentru nemurirea ideii. Vulgarizatorul face dintr'un lucru abject unul agreabil, dintr'o păpușă de doi bani o femeie, dintr'un raport de cifre, o iluzie. Adevăratul matematic nu e Newton: e Poincaré.

Mi se pare că nimic nu-i mai frumos decât să poți asocia cele mai disparate idei, să duci șoseaua de fier între cele mai disparate drumuri. Găsesc în asta o meserie izolată și nobilă. Și câteodată, când visez, îmi pare că n'am făcut decât să deplasez o activitate veche într'un plan nou și că strămoșii, undeva în ulița din Amsterdam sau din Franckfort, făceau acelaș lucru când luau grâul muncit dela moșie, ca să-l vândă în cetate, sub forma sacră a pâneli.

B. FUNDOIANU

Doă trcentenare : LA FONTAINE și MOLIÈRE

Anul acesta s'a sărbătorit tricentenarul lui La Fontaine. În 1922 vom sărbători și pe acela al lui Molière. De pe acum ni se vestește participarea lumii noi la marile serbări: America și-a trimis reprezentanții în Franța pentru a pofti Academia la serbările din noul continent, organizate spre cinstirea marelui poet comic francez.

E un simptom ce nu trebuie să scape nimănui în faptul că democrațiile americane, de al căror spirit deosebit de cel al democrațiilor europene antice și moderne s'a vorbit în ultimul timp, se grăbesc ca în comemorarea lui Molière să ia chiar înaintea Franței.

Ca și La Fontaine, Molière e un mare democrat al literaturii. Când-va d-l N. Ionescu arăta prin „Idea Europeană”, în ce constă democratismul gândirii filozofice a lui Descartes.

În filozoful francez al sec. XVII, d-sa vedea întrupate însușirile democrației ce s'a dezvoltat nu mult după aceea.

Prin opera unui La Fontaine și Molière, tot Franței îi revine meritul de a fi democratizată literatura, în acelaș fel și desigur datorită aceluiași contingent cultural, cari de-și nebănuite de cei mai mulți, trebuie totuș să fi fost o realitate de nețăgăduit.

Clasicismul rigid, exclusivist și inabordabil multîmilor—asa cum îl reprezintă mândra tragedie corneliană—se năruia încet încet prin pătrunderea tot mai adâncă a bunului spirit burghez, a moralei relativității omenești, a idealului pământesc de feri-

ciere, singurul pe care îi îngăduie această humă făcută în primul rând pentru oameni și numai în unele clipe prielnică și eroilor.

Versului răsunător și șlefuit căruia nu-i puteai găsi decât neajunsul că e prea perfect, i se substituia graiul obicinuit, neafectat. Vocabularul solemn, de paradă, se împeștrița cu vocabularul popular.

Cuvântul venit din straturi până atunci nebăgate în seamă, de a căror existență literară abia se știa câte ceva, aducea cu sine parfumul lucrurilor proaspete, noi și tocmai de aceea interesante. Clasele de jos ca și burghezia nu încep să trăiască literaricește și mai ales culturalicește decât în momentul când le dă glas o literatură vrednică să le reprezinte.

Interesul pentru ogor, pentru rusticitatea vieții celor mai mulți din supușii regelui Soare atunci de abia s'a deșteptat.

La Fontaine aduce adierile îmbălsămate ale naturii sănătoase. Ele răsbat prin parfumurile puternice cari acopereau în multe locuri miazmele putregaiului. Democratizarea literaturii începută de ambii scriitori, unul în fabulă, celalt în teatru, se operează de aci încolo neîntrerupt, susținută cu arma cea mai tăioasă: verva comică satirică.

Romantismul și realismul de mai târziu — vor fi datorind ca scoli literare foarte mult acestei opere de deșelinare a ogorului literar, îngrădit de atâtea formule. Ruperea piedicilor și înlăturarea spiritului formalist schimbând înfățișarea genurilor literare vor fi schimbat de sigur și multe din aspectele vieții sociale.

Largul spirit democratic de mai târziu spre aceste obârșii trebuie să-și întoarcă privirile. În ele va găsi multe din explicațiile cari altminteri îi lipsesc. Democrația timpurilor noastre se mai încarcă astfel cu încă două datorii de recunoștință culturală. Creditorii ei blajini și îngăduitori, singurii cari au împrumutat fiindcă nu au mai putut păstra asupra lor noul capital de nouă cultură și de interes general sunt de bună seamă La Fontaine și Molière.

Azi îi înconjură atmosfera de simpatie a oamenilor de bine, cari ca și arborii pământului produc fructe aromitoare fără nici măcar a se gândi la precupețul de mâine, pe care îl vor îmboğați ca prin minune.

MIHAIL IORGULESCU.

TEATRUL NAȚIONAL

„SĂPTĂMANA LUMINATĂ” într'un act

BCU Cluj / Central University Library Cluj de M. Săulescu.

„Săptămâna luminată” a poetului M. Săulescu, ucis pe front într'unul din anii grozavi răsplătește cu prisosință pe spectatorul care n'a pierdut încrederea în dramaturgia română, adaugă o treaptă de cleștar urcușului, și duce de data asta inimii neliniștite, în lumea ei, a poetului, emoțiunea și uimirea noastră.

M. Săulescu, un cerebral și deci un torturat, un poet esențial cu avânturi uriașe, dar pentru susținerea cărora a avut ra-reori alte aripi decât de șindrilă literară, a scris — prin ce excepție? — un act brutal, lipsit de orice speculație ideologică, cu o dibace, surprinzător de calculată întrebuintare a câtor-va elemente de neliniște și spaimă: o bucată de viață pătată de crime, smulsă din adânc original și originar al satelor.

Tolstoi, cu toată puterea lui, a trecut o clipă sub fruntea lui M. Săulescu.

Un rumân, în bezna nopții, trage să moară în patul lui de scânduri; fusese împușcat pe când venea călare acasă. Maica rumânului ascultă ce spun bobii în care citește o babă la lumina unei lumânări. Rumânul are păcate pe sufletul lui: a ucis un hangiu, femeia și copiii. Până la miezul nopții, rumânul dacă moare se bucură de farmecul „săptămânii luminate” când porțile raiului sunt deschise și pentru suflete vinovate. Muri-va până la miezul nopții? Femeia, speriată, alungă pe babă din pricina căreia socoate că omul nu va muri decât dincolo de sorocul mân-

tuitor. Paznicul de noapte, om cu mințile imputinate, chemat din prispă și imbiat cu rachiu, istorisește femeii cum a văzut moartea apropiindu-se de prispă, „ca o mogâldeată neagră, cu unghii lungi“. Dar moartea nu vine, miezul nopții se apropie și femeia, pentru a scăpa de torturile iadului sufletul osândit, într-o fulgerare de conștiință, nebănuită, criminală, dar adânc omenească, se apropie de patul de scânduri, pune genuchiul în pieptul fiului și cu amândouă mâinile (în timp ce paznicul speriat, în tindă, dă chiot morții care se arată) îi curmă răsufierea.

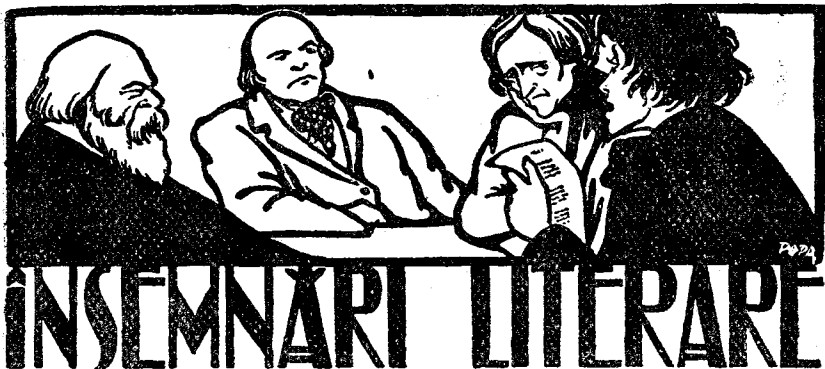
În afară de meșteșugul teatral — M. Săulescu ar fi putut fi unul din cei mai buni constructori dramatici ai noștri! — remarcabilă întru totul e însăși ideea dramatică: o conștiință care pălpăie brusc (o conștiință falsă, evident, dar cu atât mai prețioasă) într-o lume din sânge, superstiție și crimă. E tragedia candelii care arde cu sămburele ei de floare de foc sub grinda mucezită, e cea dintâi *grabă* a sufletului, împiedecat ca un cal de povară, spre o închipuire superioară...

Personagiul principal nu e dar nici muribundul, nici paznicul, nici femeia, nici măcar ideea morții care se apropie: e ideea prețioasă a *isbăvirii*, chiar prin crimă. Subiectul înțeles astfel câștigă un relief omenesc neașteptat, și creiază în ultimul moment *personajii uriași*: din femeie tot timpul bocitoare și speriată, din muribund, din paznicul netot, care vrea să oprească moartea cu sâneata. BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Săptămâna luminată“ nu poate fi prin urmare socotită ca o pastişă localizată a piesei *L'Intrus* de Maeterlinck, unde se reproduce doar fiorul anticipat al morții (o problemă mai mult de metafizică decât de psihologie) și nici Paznicul o copie a lui Ion din „Năpasta“ lui Caragiale. Ion are o semnificație în „Năpasta“, este însuși deznodământul care trece prin cele două acte, pe când în „Săptămâna luminată“ Paznicul e doar un element de decor, de creare a atmosferei și nu contribuie prin existența sa cu nimic la pricina sau deznodământul dramei. Asemănarea dintre Ion și Paznic provine de-acolo că toți idiștii sunt la fel. Dar pe când „Năpasta“ lui Caragiale, deși clădită pe bârne mai groase și mai multe, e pusă în slujba unei idei mediocre („Plată pentru faptă și năpastă pentru năpastă“), „Săptămâna luminată“ a lui M. Săulescu construită mai puțin complex, se reazimă totuși pe o idee într'adevăr superioară, care mijise desigur sub fruntea poetului într' o „săptămână luminată“, cu adevărat.

M. Săulescu a scris — poate fără să-și dea seama — un act extraordinar.

F. ADERCA.

INSEMNAȚI LITERARE

O istorie din alte vremuri de Eugen Boureanu.—In efemeridele literaturii românești, d-nul Eugen Boureanu nu este o figură nouă.

Volumul de față, abia apărut în editura *Cărții Românești*, este o strângere de nuvele istorice.

Un real simț al trecutului și multă culoare locală, fac din aceste nuvele niște frescuri în cercetarea cărora te adâncești cu o plăcere mereu proaspătă.

Sunt imagini, scene, tablouri ce-ți fixează în minte urmărindu-te cu persistență, din cauza frumuseții și a definitivului care le însuflețește.

Dintre toate istoriile din trecut povestite în acest volum, una ia proporții de roman, cu o acțiune bine condusă și cu tipuri care trăesc. *Hatmanul Tomșa*, este povestea detronării lui Eraclid-Vodă-Dеспотul, și a înlocuirii acestuia cu *Hatmanul Ștefan Tomșa*; — Intrigi de curte, vetejie de boer din vremuri de mult moarte, sufletul oțelit al noului Domn Tomșa, în contrast cu inima crudă și lășă a veneticului Eraclid, o dragoste între un voinic și tânăr boer și o jupăniță de legendă, care moare luptând ca un bărbai pentru Moldova și Vodă, se împletesc cu o logică internă desăvârșită, și totuși cu acel misterios văl brumăriu, de taină, care este poezia literaturii istorice.

C. N.

N. Davidescu: *Aspecte și direcții literare.* — Scrise foarte personal, multe din însemnările a-

cestui volum rețin prin vibrarea stăpănită a unei intelectualități rafinato. Intre articolul gazetăresc de azi și cel purtat în cap pentru a fi așternut pe hârtie mâine, se întind ca scăpate din fuga nestăvilă a condeiuului ici figuri literare prinse din sbor, dincolo gânduri dragi cari-și cereau mai de mult dreptul de a fi comunicate și altora sau note nervoase și foarte adeseori juste despre cărțile și faptele vremii, toate însă ca un *passe temps*, moment de odihnă dulce a spiritului după încordările practice de toate zilele. Niciuna din paginile acestei cărți nu are însă înfațișarea lucrului așezat. Toate par un joc sburdalnic prin grădini pe unde porțițele închise te opresc să intri în orice timp. De aci și farmecul dar și neajunsul lor. În ziarul pe care-l scrii tu însu-ți aceste rânduri răcoritoare au adierea florilor de câmp sfioase, ițițe în monotonia futunderilor.

În volum ele nu trăesc mai mult decât efemera viață a acelorași flori. Recitite mai târziu, ne fac impresia tulpinițelor odată fragede și mirositoare, azi însă închise în filele unei cărți. Parfumul lor sălbatec s'a împrăștiat odată cu frăgezimea lor.

M. I.

Note despre Anglia de M. Beza.—

„Cu o plăcere deosebită se citesc cărțile în care este vorba despre alte țări cu alți oameni și alte obiceiuri. — Dorul de necunoscut, de nou, de misterios din noi, sufletul nostru dotat cu imaginație

si deci nomad, își găsește o consolare în lectura cărților de acest fel și suntem recunoscători fericitului care a putut vedea locuri depărtate, că nu și-a păstrat numai pentru el bogăția de impresii, ci ne-a dat din ea, cât de cât și nouă. — De aceia povestea celor o mie și una de nopți, dacă place la copii, cu atât mai mult, va plăcea la oamenii în toată firea care au suflul cât de puțin artist.

Bucuria în care ne pierdem cei mai pozitiviști dintre noi în nopțile în care suntem stăpâniți de farmecul neînțelesului, nu este decât o lampă fermecată pe care o purtăm în noi și o prețuim cu atât mai mult cu cât suntem mai delicați și mai fini.

Suntem recunoscători romantilor că au introdus în artă dragostea de exotism care ne-a priment arta*.

Plin de gânduri asemănătoare am deschis cartea d-lui Beza, în care vorbea despre Anglia. — Vroiam să văd acolo, acea diferența specifică, care ne deosebește de englez și țara lui. Nu voiam documentări și statistici: sub titlul cărții, cetisem: însemnările unui literat; voiam însă o părțică din suflul poporului pe care îl cunoscusem numai prin câțiva reprezentanți, de alt fel demni, la o universitate din apus.

Cartea d-lui Beza te duce în atmosfera brumoasă a Londrei, și cu un fel de pietate, pietatea intelectualului adevărat, te face să urci scările atâtor case sfinte pentru oamenii de carte: Casa lui Carlyle, acel profet auster și harnic, casa lui Ruskin, acea senină și deschisă figură de estete; casa lui, Shakespeare, acel așa de contestat, casă în care, deși sunt o sumă de obiecte ca aparținute lui, nu se știe totuși dacă măcar unul este al marelui dramaturg întrădevăr.

Vălul de ceață al Londrei parcă aburește rândurile cărții, astfel în cât vezi mai greu și mai puțin clar. Acest fapt ar putea fi însă un meșteșug suprem. Pentru impresii literare din locuri îndepărtate, voalul e un farmec în plus, e o porțiță deschisă spre iluzie; fantazia zboară și fiecare cuvânt se îmbogățește de tainice ecouri, de sunete armonice.

Ce are mai bun d-l Beza în cartea D-sale, sunt evocările marilor figuri dispărute.

Când străbați pragul casei unui mare om al trecutului, în care cu religiozitate sunt păstrate obiectele care s'au putut găsi aparținându-i, d-l Beza ne spune, de exemplu: „Stai mișcat deodată la gândul că acilângă vatră, creatorul lui Hamlet va fi ascultat povești în bătaia flăcărilor: ori cu prospătenia dintăi a simțurilor, ar fi sorbit pe fereastră lumina din văzduh, zvonul vântului, miresmele, cântul ciocârlilor, toate câte le aduc anotimpurile și care aveau să se prindă mai târziu în ritmul poeziei sale inaripate“.

Atmosfera cinstită, superioară — atmosfera intelectualului fin, face lectura cărții plăcută și chiar sugestivă. — Dacă d-l Beza ar avea și ceva mai multă grijă de stil, i s'ar deschide un loc de cinste în galeria literaturii delicate și intelectualizate, în care la noi sunt foarte puțini reprezentanți. C. N.

Într'un număr din *Conferencia* d-l Rageot cercetează cauzele sensibilității romantice a muzicanților Schumann și G. Fauré. Primul e un fiu al Germaniei după țărmurile Rinului, fire nevrozată, concentrată și de acela veșnic roasă de problemele unei conștiinți chinuite, însușindu-și *leit-motivele* de suferință ale marilor romantici ai vremii, dezvoltate în ample fraze muzicale, cerând iubire tot aleanul dar și tot focal din care se alcătuește adevărata inspirație (e cunoscută pasiunea lui pentru Clara Wieck, pe care cu multă greutate a obținut-o dela părinții ei și care i-a fost o tovarășe ideală, inspirându-l și în urmă ca pianistă realizându-i inspirația); secundul de o melancolie dulce, insensinată, purtând în suflet amintirile peisajilor Pirineilor din locurile natale, apoi nebulosul legendelor bretone în mijlocul cărora și-a petrecut câțiva ani, în fine lumina vieții pariziene care în cele din urmă l'a reținut, transpune și el în muzică leit-motivele poeziei romantice din care se hrănia. Se știe influența exercitată de Manfred a lui Byron asupra lui Schumann și de Paul Verlaine. (*La bonne chanson*) asupra lui Fauré. S.

BANCA MARMOROSCH, BLANK & Co.

SOCIETATE ANONIMA

CAPITAL SOCIAL : LEI 125.000.000, DEPLIN VĂRSAT

REZERVE : LEI 164.600.000

□ □ □

SEDIUL ÎN BUCUREȘTI

□ □ □

Sucursale și Agenții :

In străinătate : Paris, Place Vendôme, 20
Constantinopol, — Galata, Agopian Han
Agenție în Stambul.

New-York, — Broadway 31 — 33

In țară : București, — Calea Victoriei, 42
Calea Griviței, Piața Sf. Anton și
Calea Moșilor (Gura Oborului)

Arad, Brăila, Brașov, Cernăuți, Cluj, Con-
stanța, Galați, Ismail, Oradea-Mare,
Târgul-Mureșului.

□ □ □

Operațiuni de bancă :

Conturi curente, Imprumuturi, Lombarde, Sconturi,
Schimb, Scrisori de Credit, Cecari, Avansuri comer-
cianților și industriașilor, Emisiuni, Safe.

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

◆ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ◆

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

◆◆◆ Prețuri mai eftine ca oriunde ◆◆◆

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La **PALATUL NOUȚĂȚILOR**

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIA J

: **GALANTERIE** :

Mare Raion de

FURNITURI de **MODE**

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: **Gustați delicioasele** :
produse ale

BONBONERIEI : :

: : **RENAISSANCE**

cari se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45